

Posudek oponentky disertační práce

Autor práce: JUDr. Martin L i t v a n , LL.M.

Název práce: Odpovědnost členů statutárních orgánů obchodních společností

Rozsah práce: 255 stran vlastního textu

I. Volba tématu a jeho aktuálnost

Předmětem oponentského posudku je disertační práce věnovaná prakticky významné a teoreticky komplikované problematice odpovědnosti členů statutárních orgánů obchodních společností. Takto zvolené téma zahrnuje nejen čistě korporační problematiku, ale i problematiku práva závazkového a poskytuje autorovi široký prostor k řešení řady otevřených otázek. Aktuálnost tématu zvyšuje skutečnost, že české soukromé právo a v jeho rámci i komercialistka, se nachází ve stádiu rekodifikace, resp. těsně před ní. Proto lze volbě tématu bez váhání přisvědčit.

II. Struktura práce a použité metody zpracování

Svůj text otvírá autor obecným pojednáním o obchodních společnostech a vymezením základních pojmů, s nimiž dále pracuje. Obdobně obecnější a právně sociologickou povahu má i další kapitola věnovaná systémům řízení a správy obchodních společností. Poté autor přechází k stěžejní části své práce, a to k základním právům a povinnostem členů statutárních orgánů obchodních společností a k jejich soukromoprávní odpovědnosti. Poslední kapitolu věnuje hodnocení odpovědnosti „statutárních osob“ v rekodifikačních textech. V závěru jsou shrnuty některé myšlenky, k nimž uchazeč dospěl zpracováním tématu. Takto postavená struktura práce je logická a přehledná. Je ale zřejmé, že se autor zaměřil téměř výlučně na odpovědnost členů statutárních orgánů kapitálových společností, nikoli obchodních

společností obecně. To je patrné například z pojednání o převoditelnosti obchodních podílů (s. 27), kde tuto převoditelnost prohlašuje za znak obchodních společností. Podíly v osobních společnostech ale nejsou převoditelné (s výjimkou převodu podílů komanditistů v komanditní společnosti). Totéž platí o pojednání o problémech oddělení vlastnictví od řízení (ekonomicky vzato), které ale v osobních společnostech nevznikají. Zúžení je pochopitelné, neboť i jen problematika odpovědnosti statutární osob kapitálových společností je velmi rozsáhlá. Z toho vyplývá, že název práce měl být tématicky užší.

Metodologicky postupuje autor od obecného ke zvláštnímu, když nejprve pojednává o obecných otázkách, aby následně přešel ke speciálním. Používá též analytickou a syntetickou metodu. Dílčím způsobem i metodu komparační a historickou (to zejména v úvodu práce). Použité metody odpovídají vytčenému cíli práce.

III. K obsahu disertační práce

Na obsahu práce je patrný úctyhodný rozsah literatury, který autor nastudoval. Její předností je též snaha o terminologickou přesnost. To se m.j. projevilo v úvodní části věnované teorii firmy, kde uchazeč neopomněl rozlišit firmu jako ekonomickou kategorii od firmy v právním smyslu.

Z úvodních pasáží práce jsou velmi patrné angloamerické zdroje. Proti autorem akceptované myšlence, že obchodní společnost je souborem smluv nic nenamítám, je však třeba vidět, že na tomto složitém smluvním základě vzniká nová entita nadaná nejen vlastní subjektivitou, ale i vlastními zájmy a že se vůči svým tvůrcům v jistém smyslu emancipuje.

Autor, jak už řečeno, zpracoval velmi široký rozsah obchodněprávní materie. Tato širší záběru byla na druhé straně místy na úkor hloubky zpracování některých dílčích otázek. Jako příklad lze uvést pasáž věnovanou vyžádaným pokynům (§ 51 zákona o obchodních korporacích) na s. 250, kde se správně uvádí, že člena orgánu nezavazuje pokyn k porušení zákona, což vyplývá z principu legality. Stejně tak platí, že člena orgánu nezavazuje ani pokyn k porušení stanov. I takový pokyn by byl nelegální, neboť by odporoval vnitřnímu (autonomnímu) právu společnosti. Totéž by mělo platit i o vyžádaném pokynu, jehož splnění by přivedlo společnost k úpadku. Také pojednání o koncernovém právu (s. 253 a násl.) je dosti popisné a samo o sobě by vydalo na disertační práci. Autor se omezuje pouze na citaci právního předpisu bez jeho hodnocení.

Zajímavé jsou úvahy o podmínkách vydání majetkového prospěchu člena statutárního orgánu porušivšího povinnost péče řádného hospodáře (s. 251 a násl.). Je ale třeba zdůraznit, že musí být přesně rozlišováno mezi újmou vzniklou společnosti porušením povinnosti péče řádného hospodáře člena statutárního orgánu kapitálové společnosti a jeho případným majetkovým prospěchem. Majetková újma může společnosti vzniknout, aniž by současně člen jejího orgánu realizoval jakýkoli majetkový prospěch a představitelná je i opačná situace.

Pasáž věnovaná zákonnému ručení členů orgánů mohla být více propracována. Autor si správně povšiml, že toto ručení nenastává na základě „zákoné automatiky“, ale pouze na základě soudního rozhodnutí. Na druhé straně ručení za všechny dluhy společnosti je dosti tvrdým právním důsledkem. V této souvislosti kladu autorovi otázku, jak hodnotí úpravu sankčního ručení za závazky společnosti a její rozšíření podle budoucí úpravy korporálního práva (nejen jako důsledek neodvrácení konkursu, ale i v dalších stanovených případech). I když jsem si vědoma, že koncepce sankční a aktivní se vztahují k odpovědnosti, jakou funkci hraje v této souvislosti sankční ručení?

Vlastní kritické postoje vyjadřuje autor zejména na s. 259 a následujících. S jeho závěry většinou souhlasím, a to včetně postřehů o formulačních změnách týkajících se termínu „odpovědnost“. Minimálně za diskusní považuji ale autorův závěr prezentovaný na s. 271, že BJR tak, jak je postaveno, takřka bezpečně vylučuje odpovědnost členů statutárních orgánů. K tomu lze poznamenat, že možnost postupovat podle tohoto pravidla poskytuje i současná právní úprava. K tomuto závěru ostatně již dříve dospěla doktrína. Podle vzoru americké judikatury je již dříve do svého akciového zákona začlenilo i Německo. Jde o to, co se bude rozumět porušením povinnosti. Zda špatný výsledek rozhodnutí, či chyby při jeho přijímání. Problém však bude především prokázat podmínky splnění BJR. Zajímavé jsou autorovy postřehy o vazbě mezi soukromoprávní a veřejnoprávní koncepcí odpovědnosti. K autorovým návrhům de lege ferenda poznamenávám, že nejen tuzemské, ale i zahraniční zkušenosti skutečně vedou k závěru, že funkce náhrady škody způsobené členem orgánu „vlastní“ společnosti je velmi omezená. Zahraniční zdroje uvádějí, že (pokud vůbec) častější je odpovědnost členů dozorčí rady či členů správní rady s kontrolní působností za škody způsobenou porušením kontrolních povinností. K tomu ještě dodávám, že zvýšení ať už hrozby sankcí v podobě náhrady škody či sankčního ručení, tedy zvýšení rizika výkonu funkce, se zpravidla promítne do odměny za výkon funkce či do růstu nákladů na pojištění odpovědnosti, je-li poskytováno jako „benefit“ spojený v výkonem funkce. Zajímá mě

autorův názor na možnosti a podmínky pojištění sankčního ručení členů statutárních orgánů za dluhy společnosti vůči věřitelům.

Hodnocení obsahu práce lze uzavřít tak, že autor zvládl velmi široký rozsah problematiky korporálního práva. Místy do větší, jindy do menší hloubky. V každém případě je zřejmý jeho přehled, znalost pramenů i schopnost formulovat vlastní – i kritické – závěry. To zejména ve vztahu k budoucí korporální úpravě. Zřejmé jsou autorovy znalosti a zkušenosti s aplikací insolvenčního práva a jeho návazností na úpravu (kapitálových) korporací.

IV. Formální stránka práce

Po formální stránce má předložený text velmi dobrou úroveň a svědčí o zkušenosti autora s psaním odborného textu a o schopnosti pracovat s odbornou literaturou i formulovat vlastní závěry.

V. Seznam literatury a práce s literaturou

Seznam literatury je velmi rozsáhlý. Obsahuje práce tuzemských i zahraničních (anglických, amerických, německých) významných komercialistů. Autor pracuje i s judikaturou (nejčastěji) Nejvyššího soudu ČR, ale zastoupena je i významná judikatura zahraničních soudů. Na použitý pramen autor odkazuje v souladu s citačními pravidla a gramaticky přesně.

VI. Závěr

Posuzovaný text splňuje požadavky kladené na disertační práce. Doporučuji ji tímto k obhajobě. Po úspěšné obhajobě doporučuji udělení hodnosti Ph.D.

Praha, 10. července 2012

prof. JUDr. Stanislava Černá, CSc.
oponentka